

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Michal Klučiarovský
Článok / Article: Recenzia na knihu: Bariéry a paradoxy demokracie
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov –
UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences
and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

KLUČIAROVSKÝ, M. 2015. Recenzia na knihu: Bariéry a paradoxy demokracie. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 18, č. 1, 2015. ISSN 1335 – 2741, s. 190-194. Dostupné na internete:

<http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/1_2015/KLUCIAROVSKY.pdf>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

RECENZIA NA KNIHU: BARIÉRY A PARADOXY DEMOKRACIE

BOOK REVIEW: BARRIERS AND PARADOXES OF DEMOCRACY

Michal Klučiarovský*

KULAŠIK, P., TICHÁ, K. (eds): *Bariéry a paradoxy demokracie*, 1.vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2014. 409 s. ISBN 978-80-87472-78-1.

Recenzovaná publikácia *Bariéry a paradoxy demokracie* predstavuje ucelenú monografiu zaoberajúcu sa fenoménom demokracie. V podmienkach slovenskej a českej politologickej obce zaujíma špecifické postavenie svojím aktuálnym a koncepcne prepracovaným prístupom.

Demokracia sa za svojich viac než dva a pol tisíc rokov vývoja pretransformovala z podoby platónovskej otázky „Kto má vládnuť?“ na realistické teórie **Poppera** pojednávajúce o vytvorení štátu. Snaha budovať inštitúcie postavené na princípoch demokracie vyhybajúce sa použitiu násilia dnes narastajú na vážnosti.

S aplikáciou týchto novodobých trendov však prichádza aj potreba riešiť aktuálne výzvy prípadnej krízy demokracie, ktorá sa stáva stále viac diskutovanou. Publikácia sa vo svojom úvode snaží čitateľovi poskytnúť tri základné dôvody, ktoré sú spúšťačom politického skepticizmu. Tým najzávažnejším je degradácia verejného života, ktorá je poznačená skostnatením a stagnáciou fungovania demokratických inštitúcií, ktoré vo svojom vývoji zakneli a upadli do nelichotivého statusu quo.

Ďalším dôvodom je zvyšovanie miery štátnej ingerencie ekonomického a hospodárskeho sektora, čo v konečnom dôsledku predstavuje neúnosnú záťaž

---

* Mgr. Michal Klučiarovský pôsobí ako interný doktorand na Katedre politológie, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: michal.kluciarovsky@umb.sk.

pre efektívnosť ekonomiky. Posledným, no rovnako závažným faktom zostáva absencia vyššej miery vzdelanosti najmä, a predovšetkým v postkomunistických krajinách. Dlhodobý absentujúci trend zaznamenáva aj rozhodovací proces na vládnej úrovni, ktorý nerešpektuje systém spätnej väzby, ktorá by dokázala priniesť podnety od občanov pre autorov politických rozhodnutí. Miera zefektívňovania rozhodovacieho procesu, tak poukazuje na negatívne tendencie smerujúce k dlhodobému vytesňovaniu jednotlivca z politického procesu.

Štruktúra publikácie je postavená na trojkapitolovej kostre, ktorá umožňuje logickú a funkčnú orientáciu v texte. Každá kapitola je následne členená na niekoľko podkapitol ukončených zhrnutím. Na konci každej kapitoly je lokalizovaný zoznam bibliografických odkazov predošlých podkapitol. Rozsahové rozčlenenie textu do jednotlivých kapitol je proporčne vyvážené.

Prvá kapitola nesúca názov Teória demokracie sa snaží podať ucelený, ale zato postupný obraz vývoja teórie demokracie, čím si pomáha členením na osem podkapitol. Hneď vo svojom úvode prináša pohľad na štvrtstoročie demokracie v strednej a východnej Európe, ktoré začalo víťazstvom liberalizmu po páde komunistických režimov v roku 1989. Autor poukazuje na extrémne ťažké podmienky pre nastolenie demokracie na pôde ekonomickej krízy a rapidných sociálnych zmien. Práve preto sa problém demokratickej transformácie stáva najdiskutovanejším vo svojej dobe. Prechodová fáza z autoritarizmu či totalitarizmu na demokraciu predstavovala náročnú prekážku pre mladé, novovznikajúce demokracie, ktoré sa s ňou museli vysporiadať. Logickým sa tak stáva argument, že iba vláda a vôľa väčšiny limitovaná ústavou a systémom inštitucionálnych garancií je základom ochrany práv jednotlivca a skutočnej občianskej spoločnosti. Čitateľ má možnosť porovnávať viacero faktorov ovplyvňujúcich súčasné problémy demokracie. Získanie zhody v demokracii je veľmi náročným a problematickým procesom. Ako upozorňuje **Walzer**, zákonodarca, ktorý má reprezentovať pluralitu názorov všetkých, musí byť autorizovaný. Autor tak poukazuje na stále nevyriešený problém demokracie v apórii demokratického proceduralizmu dosahovania zhody. Pozornosť je venovaná aj vzťahu medzi dôverou a demokraciou, ktorú autor dokumentuje prostredníctvom empirického výskumu sociálneho kapitálu **Putnama**. Ten poukazuje na úlohu dôvery v oblasti politických vied.

Ako býva pri teóriách demokracie zvykom, špecifické postavenie má kríza liberálnej demokracie. Autor nás odkazuje na päť kľúčových funkcií moderného liberálneho štátu podľa **Dunleavyho**: poskytovanie vonkajšej bezpečnosti,

udržiavanie vnútorného poriadku, zvyšovanie príjmov, podpora hospodárskeho rastu, legitímácia politického hospodárstva a sociálnych usporiadaní ako celku. Kapitola sa uzatvára pre čitateľa zaujímavým pohľadom na podporu šírenia demokracie v post-konfliktných a zlyhávajúcich štátoch. Právne tu cítiť potrebu zavedenia tzv. strážnych (watchdog) inštitúcií. Tie zastávajú dôležitú úlohu strážcov poriadku najmä v ranných demokraciách.

Druhá kapitola má za cieľ priblížiť čitateľovi ďalší špecifický fenomén - vládnutie. Termín vládnutie je relatívne starý a v súčasnom svete ho autori používajú v súvislosti s konceptom vládnutia na interpretáciu zmien, ktoré dnes možno v politike pozorovať. Analýza pojmu vládnutie nás upozorňuje na potrebu opätovného skúmania vzájomných vzťahov medzi občianskou spoločnosťou, štátom, trhom a rekonfiguráciami lokalizovanými medzi týmito jednotlivými sférami. Po úvodnom prekonaní krízy zastupiteľského princípu vládnutia, ktorá sa opiera o argumentáciu ekonomického prerozdelenia statkov, odbornosti v politickom a rozhodovacom procese, či sociálno-psychologických javov spúšťajúcich emocionálne konanie, sa presúvame k voľbám. Voľby sú podľa **P. Kulašika** „*jedinou formou účasti na politickom živote.*“ (str. 164) V náväznosti na ne sa stretávame s pojmom legitimita, ktorá je chápaná ako vnútorná vlastnosť systému a je nezávislou od vonkajších vplyvov. Značnú pozornosť si zasluhuje **M. Foucault** a jeho koncept governmentality. Vládnutie vnímané ako mocenský vzťah je kreované v dvoch bazálnych rozmeroch. Prvým je riadenie samého seba (moc jedinca nad telom), druhým, pre nás podstatným, bio-politika (riadenie ostatných). Implicitne tak prichádzame k neoliberalnej governmentality upriamujúcej svoju pozornosť na akumulovanie prostredníctvom znovunastolenia princípov kapitalizmu.

K zaujímavému myšlienkovému obohateniu čitateľa dochádza na sklonku druhej kapitoly, ktorá nám prináša pohľad na lobbying v súčasnej demokracii. Základnú definíciu lobbyingu nám podáva **L. Grazian**, v podobe „*špecializovanej a odbornej reprezentácie prostredníctvom širokej škály prostriedkov, ktoré v zásade vylučujú korupčnú výmenu služieb.*“ (str. 202) Podkapitola upriamuje našu pozornosť na dosiahnutie hlavného cieľa lobbyingových aktivít v podobe ovplyvnenia mechanizmu rozhodovania alebo konkrétnej aktivity poslanca, ministra, či úradníka disponujúceho rozhodovacím právom.

Posledná, tretia kapitola inšpirovaná myšlienkou **J. J. Rousseaua**: „*Vôľa celku môže byť reprezentovaná masou ľudu, akoby sám ľud uplatňoval vplyv a predstavoval najvyššiu a finálnu inštitúciu,*“ (str. 226) otvára pohľad na záujmové skupiny, politické strany a voľby. V jej úvode nám autor prináša úvahy

o občianskej participácii na území Slovenska. Logicky postupuje od definície participačného práva k teoretickým a právnym podmienkam účasti občanov na správe vecí verejných. Klesajúci trend podielu občana na rozhodovacom procese a jeho právo vyjadriť sa vo voľbách či referende nachádzame v názore **S. Krna**: „*Občania sú z výsledkov volieb pravidelne sklamaní, čo im politiku znechutilo natoľko, že už prestali veriť akýmkoľvek sľubom*“ (str. 307).

V kontexte hlbšej analýzy sa dostávame ku skúmaniu politického správania slovenského voliča vo voľbách do Európskeho parlamentu. Názory politologickej obce na volebnú účasť a motiváciu občana - elekora odovzdať svoj hlas sa značne rozchádzajú. Autor sa nám snaží priblížiť rozsiahlu variáciu teoretického vymedzenia, z ktorej čitateľa zaujme dimenzia „*less - at - stake*“. **Reif a Schmitt** v nej sledujú stratu voličskej motivácie spôsobenú faktom, že v pomyselnej „stávke“ je menej a konkrétny hlas sa neprejaví na mocenskom rozložení na národnej, ale nadnárodnej úrovni.

Predstaveniu politických strán v demokratických režimoch logicky predchádza analýza obmedzení a limitov volebného práva v podmienkach Slovenskej republiky. Bezpochyby atraktívnou pre čitateľa bude časť venovaná paradoxom slovenskej pravice, v ktorej autor postupuje od analýzy stierania rozdielov medzi ľavicou a pravcou, cez skúsenosť a nepoučiteľnosť voličov, či konfliktu alebo konsenzu pravicových politických strán, až k potrebe rúcania starých a postavenia nových súčasne. Zaujme aj tvrdenie o prejave hlbokej krízy pravice po prvom kole prezidentských volieb v roku 2014, kedy tradičné osobnosti slovenskej politiky utrhli v oboch kolách značné rany.

Záver tretej kapitoly aj monografie je venovaný problematike transformácie odborov na Slovensku po roku 1989. Obdobie celospoločenského a ekonomického transformačného procesu bolo kľúčovým aj pre reštart odborového hnutia a jeho pretvorenie sa do demokratických princípov. Odkazom a inšpiráciou pre čitateľa môže byť charakteristika aktuálneho stavu odborov, ktorých vplyv stojí na ekonomických a politických princípoch a závisí od konkrétnych podmienok, očakávaní a od aktuálnej vlády, či politického kontextu a ad hoc dohôd.

Po obsahovej stránke si dovoľím publikáciu hodnotiť veľmi pozitívne, nakoľko spĺňa svoj predurčený zámer a poskytuje nám ucelený a široký, ale zato komplexný a podrobný pohľad na súčasné výzvy demokracie. Logická kompozícia v troch kapitolách vyzdvihuje snahu autora podsúvať čitateľovi teoretické, úvahové a aktuálne myšlienky. Text po jazykovej stránke netrpí nadmerným používaním stále populárnejších slov-anglizmov ani anglicizmov,

ktoré sú aplikované funkčne a spĺňajú svoj účel bližšie špecifikovať daný pojem.

Nároky na čitateľa sa prierezom jednotlivých kapitol rôznia. Prvá kapitola očakáva skúseného čitateľa s politologickým zázemím a citom pre súvislosti a úvahu. Druhá podporí myslenie jedinca a umožňuje mu hlbšie osobné analýzy a zamyslenia. Posledná kapitola sa stane atraktívnou aj pre laickú verejnosť či študentov, ktorých obohatí o fakty stranického a volebného systému. Celkovo však publikáciu považujem vhodnejšiu pre odbornú verejnosť a politologickú obec.